

ÎN CĂUTAREA OII FANTASTICE, ÎNTRE REALITATE ȘI MAGIE

A WILD SHEEP CHASE, BETWEEN REALITY AND MAGIC

Viorica ZAHARIA, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0002-0698-2223
zaharia.viorica@upsc.md

Viorica ZAHARIA, PhD, Associate Professor,
“Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 821.521.09

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p78-82

Abstract. An initiation novel and philosophical meditation, *In A Wild Sheep Chase* is a surprising, mysterious narrative bathed in an atmosphere of magical realism. The lines between reality and imagination blur, making the story of an ordinary Tokyo young advertising executive disturbing and captivating. After publishing a seemingly mundane photo of a sheep, the wild sheep, the character's life from here on changes completely. Reading the novel leaves the impression of reaching a deep, intangible truth, thanks to the magical realism that Haruki Murakami appeals to and subtly guides us between reality, subliminal messages and symbols inspired by esoteric Buddhism.

Keywords: Murakami, initiation novel, magical realism, reality, imagination, symbol

Scriitura eclectică a lui Haruki Murakami îmbină armonios elemente specifice orientale cu influențe occidentale. Cu excepția numelor de oameni și de locuri cu rezonanță locală și a unor referințe la tradiția japoneză, în scrierile sale dominantă rămâne recuzita vestică. Respectiv, lumea lui Murakami este una occidentalizată, personajele, care se manifestă într-un cadru specific postmodernității, sunt pasionate de generația beat, de muzica jazz și „Beatles” și de literatura americanilor Fitzgerald sau Capote. Această lume a postmodernității, după cum lesne se înțelege, este una marcată de alienare și de desacralizare. Dar anume asimilarea culturii vest-europene și americane într-un spațiu oriental, frecvențele trimiteri la scriitorii occidentali, dar și îmbinarea captivantă a detaliilor de viață reală cu lumea visului, fanteziei, coșmarului, a irealității în cele din urmă, îi asigură romancierului nipon succesul de decenii.

Murakami a debutat literar în 1979, odată cu publicarea romanului *Ascultă cum cântă vântul*, distins cu premiul Gunzo, un text despre un tânăr, ale cărui vise și idealuri sunt spulberate de timp. Debutului i-au urmat alte două titluri: *Automatul 1973*, în 1980, și *În căutarea oii fantastice*, publicat în 1982 și distins cu premiul Noma. În limba română, cartea a apărut pentru prima dată în anul 2003.

Aceste prime scrieri formează ceea ce critica literară numește „Trilogia Șobolanului”, după numele unuia dintre protagoniști, un prieten al naratorului, și zugrăvesc mentalitatea tinerii generații stăpânite, pe de o parte, de sentimentul de răzvrătire, pe de alta, de senzația de deșertăciune și de dezrădăcinare într-o lume a postmodernității desacralizate. Primele romane ale lui Murakami rețin și prin faptul că sunt poarta de deschidere spre descoperirea viitorului scriitor de succes în perioada începutului de creație. De asemenea, ne ajută să ne conectăm la

universul lui nostalgic și să înțelegem mai multe despre demersul căutării esenței autentice a propriei noastre ființe.

Textele menționate conturează, așadar, universul artistic al lui Murakami, printre temele preferate ale căruia sunt sentimentul de pierdere și ideea că personajele/oamenii sunt definite/definiți de ceea ce pierd mult mai mult decât de ceea ce câștigă. Cu toate acestea, ele/ei nu se revoltă împotriva destinului, ci așteaptă, resemnate/resemnați, ca timpul să le aducă soluții sau consolare. Și personajele „trilogiei” menționate, dar și cele ce vor urma, provoacă cititorul să mediteze asupra celor mai importante și mai complexe teme existențiale. Îl determină să-și pună la îndoială propria identitate și să-și caute determinările exterioare și interioare.

Romanul *În căutarea oii fantastice* este un amestec de realitate și magie, de banal și simbolic, de ridicol și absurd, de umor și lucruri atât de serioase, încât are capacitatea de a determina lectorul să-și schimbe viziunile prestabilite. Titlul dă tonul. Istoria ce urmează este scăldată în absurditate, dar nu este una deranjantă, dimpotrivă, are un farmec aparte. În acest sens, într-un interviu, întrebând fiind dacă viața îi este la fel ca și cărțile, plină de suprarealism și fantastic, scriitorul a răspuns că el este „o persoană realistă, o persoană practică”, dar când scrie ficțiune se duce în locuri ciudate și secrete din el: „Ceea ce fac este o explorare a mea – înăuntrul meu. Dacă închideți ochii și vă aruncați în voi, puteți vedea o lume diferită. Este ca și cum ați explora cosmosul, dar în interiorul vostru. Mergeți într-un alt loc, unde este foarte periculos și înfricoșător și este important să cunoașteți calea înapoi” [1].

Firul narativ al textului murakamian poartă lectorul spre o lume bizară și plină de mister. Acest roman inițiativ narează povestea unui tânăr din Tokyo, care tocmai a împlinit treizeci de ani, agent de publicitate împreună cu prietenul său, care duce o viață anostă. Un om simplu, cu o slujbă din care se poate întreține, dar fără un apropiat alături. De fapt, critica consideră că existența banală a personajului, lipsa de afectivitate, sufletu-i vid, toate sunt fațete ale imaginii Japoniei actuale, invadată de „cuceririle” consumiste ale civilizației occidentale.

Intriga cărții este narată la persoana întâi, iar numele protagonistului ne rămâne necunoscut în întreg textul, particularitate recurentă în scrierile lui Murakami. În jurul intrigii principale se învârt zeci de mici istorioare, ca într-o carte de povești. Există povestea aproape obișnuită a tânărului agent publicitar din Tokyo, proaspăt divorțat, și există întâlnirea acestuia cu o tânără care seduce bărbații cu urechile ei și care posedă un dar special, ale cărui contururi le putem doar ghici. Apoi apare bărbatul în negru. El îl obligă pe naratorul-personaj să pornească în căutarea oii care a pus stăpânire pe spiritul Maestrului înainte de a-l părăsi.

În chip ironic, romanul debutează cu o înmormântare și continuă cu viața incoloră și dezordonată a personajului-narator. Își amintește de persoanele ce-au făcut parte din viața sa, majoritatea decedate, și încheie cu divorțul de soția sa după numai un an de căsnicie. Divorțul îl determină pe protagonist să afirme că se simte „ca un copil părăsit într-un oraș înfricoșător, ca în picturile lui De Chirico, doar că eu nu mai eram copil”, cauza divorțului fiind de fapt viziunea sa, mai bine-zis lipsa de viziune, asupra vieții. În același timp, acesta destăinuiește întâmplarea care l-a făcut să se îndrăgostească fascinat de urechile acelei tinere. În virtutea meseriei, obținuse imaginea unei urechi pe care s-a trezit contemplând-o. A rămas atât de atras, încât și-a propus să cunoască persoana căreia îi aparținea urechea. Astfel, au devenit apropiați cu deținătoarea acesteia: „I-am dat pe furiș părul deoparte pentru a-mi așeza buzele pe urechea ei. A fost o ușoară înfiorare a universului. Un univers mic, microscopic. Unde timpul curgea ca o adiere liniștită”. Tânăra de douăzeci și unu de ani, cu un instinct aproape mistic, devine pentru

narator un stimulator, deoarece ea va fi cea care îl va motiva să-și continue *căutarea*: a oii și a sinelui.

S-ar părea că personajul-narator trece peste toate impedimentele existențiale continuându-și munca la propria-i agenție. Însă totul este deprimant, monoton, adică neobișnuit de normal. Viața îi ia o altă întorsătură în urma telefonului de la colegul său de redacție, care îl anunță că un influent om de afaceri vrea să discute cu el despre fotografia pe care naratorul a publicase recent în paginile aceluși buletin publicitar.

De aici încolo, în stilul realismului magic, o caracteristică de altfel a postmodernismului, romanul îmbină elemente realiste, obișnuite, cu elemente de factură fantastică/suprarenalistă. Modul în care sunt abordate și integrate elementele propriu-zis magice/supranaturale face ca evenimentele și particularitățile de natură magică să fie reprezentate în text ca părți integrante ale realității, nu ca evenimente de origine supranaturală. Astfel, regăsim în ficțiunea lui Murakami intertextualitatea, dizolvarea caracterului și a instanței narative, ștergerea granițelor și destabilizarea cititorului etc., toate din recuzita postmodernistă.

Stilul murakamian strălucește cu adevărat în crearea de atmosferă și în derivarea de la un univers tangibil către o fantezie care este deopotrivă credibilă și liniștitoare. Atmosfera este bogată și variată, uneori întunecată și tulburătoare, ca atunci când „eroul”, spre exemplu, găsește indicii sau elemente-cheie într-un hotel dărăpănat sau într-o casă abandonată, dar niciodată vădit nesănătoasă sau înfricoșătoare.

Așadar, rutina confortabilă a personajului central al romanului este spulberată de faptul că a publicat fără vreo intenție anume fotografia unei oi care se va dovedi a avea calități magice. Imaginea peisajului muntos, aparent inofensivă, cu pajiști întinse și turme de miei, pe care o primise de la un prieten, l-a magnetizat pe tânăr și decide să o insereze în paginile buletin publicitar pe care îl scotea împreună cu prietenul său. Anume pentru că a folosit această fotografie aparent banală, viața-i destul de comună îi va fi dată peste cap. Amenințat de o misterioasă organizație de extremă dreaptă, tânărul director de publicitate va trebui să meargă pe insulele Hokkaido din nordul Japoniei pentru a căuta acea oaie sălbatică/fantastică. Astfel, personajul pornește în căutarea animalului despre care se crede că ar conferi puteri supranaturale și pe care este obligat să îl găsească.

Lunga și anevoioasă căutare printre munți îi prilejuieste protagonistului posibilitatea de a cunoaște personaje misterioase precum Profesorul-oaie, Omul-oaie și pe vechiul său prieten Șobolanul. Dar în roman îi mai întâlnim și pe șoferul capabil să recite 32 de zecimale ale lui pi, o pisică numită Sardina, un barman mitoman și protagonist al cărții anterioare *Ascultă cum cântă vântul* și pe altele. În procesul acestei chinuitoare căutări, intriga devine tot mai obscură, mai palpitantă și mai tristă. Căutarea neobișnuită alternează între întâlniri ciudate și fascinante și așteptări lungi. Ca în întreaga operă murakamiană, și în acest text realitatea se sprijină pe baze delicioase de instabile. Murakami însă creează facil imagini care ajută lectorul să „se integreze” în poveste. Atras de istorie, vrăjit de magie, receptorul pornește el însuși în căutarea deznodământului.

Cursa pentru oaia însemnată cu acea pată cafenie în formă de stea pe spate, dintr-o rasă care nu mai exista nicăieri în lume, pe o câmpie dintre doi munți, prinde contur spre a doua jumătate a romanului. Protagonistul nu doar că va trebui să găsească oaia din fotografie, dar va fi obligat și să înțeleagă misterul care o înconjoară. De menționat că japonezii nu au văzut oi înainte de epoca Meiji (1868-1912), de unde și aspectul mistic și extrem de rar al acestui animal

în societatea niponă. Misiunea pe care urma să o îndeplinească personajul pare absurdă, este mai mult o aventură decât o sarcină neplăcută. Probabil, la două luni de la divorț, acesta consideră că „misiunea” ce i s-a impus ar fi modalitatea cea mai la îndemână de a scăpa de cotidian și de a evada spre o viață mai mult sau mai puțin plăcută. Întreaga căutare este una neobișnuită, frenetică, ameteitoare, la jumătatea drumului dintre real și imaginar, sau mai exact dintre real și magic, și asta atrage la lectură.

Împreună cu iubita sa cu urechi deosebite, naratorul pleacă la Sapporo pentru a calca pe urmele misterioasei oi. Pe parcursul acestei căutări picarești, bărbatul, încă tânăr, se trezește în fața lui însuși, dar și a unor amintiri din trecut. Astfel, se observă cum narațiunea este împărțită între confortul din Tokyo și rigorile din Hokkaido. Prin reprezentarea locurilor, textul amintește că istoria se petrece într-adevăr în Japonia. Dar protagonistul, care ascultă în permanență rock sau citește *Aventurile lui Sherlock Holmes*, nu reprezintă un stereotip japonez. Dimpotrivă. Amestecând cu ușurință culturile, autorul reușește să confere romanului un aspect destul de familiar cititorului contemporan de oriunde.

Ficțiunea extrem de populară a lui Murakami joacă la granița dintre viața reală și cea suprarealistă, dintre viața mundană și întâmplările neordinare. Așa se face că scriitura romanului, la intersecția dintre realism și fantezie, prin inventivitate și umor, plasează istoria narată într-un univers care pare că nu datorează nimic clasicilor japonezi. Respectiv, *În căutarea oii fantastice* conturează într-un anume fel stilul murakamian și configurează unele dintre temele familiare romanelor ulterioare publicate de Murakami, printre care amintim: impresia atingerii unui adevăr profund, intangibil, posibilă cu ajutorul recuzitei realismului magic, marca murakamiană care ne ghidează subtil între realitate, mesaje subliminale și simboluri inspirate din budismul ezoteric; senzualitatea ciudată care pătrunde în roman, în care sexualitatea și cele mai sălbatiche fantezii ale sale ocupă adesea un loc central; îmbinarea reușită a hipermodernității cu miturile din folclorul japonez; faptul că autorul nu explică totul, lăsând libertate imaginației interpretative a cititorului; tema sectelor religioase japoneze, adevărat fenomen în Japonia, dar puțin cunoscut publicului, subiect recurent în scrisul lui Murakami și evident în celebra sa saga ulterioară romanului discutat, *IQ84*; misterul iubirii romantice, povara istoriei, transcendența artei, căutarea unor lucruri evazive chiar în afara înțelegerii noastre și nu în cele din urmă jocul cu limitele realității.

În căutarea oii fantastice este și romanul ce narează despre pierdere și regăsire, dar, pentru a regăsi sau a se regăsi, personajele resimt o nevoie acută de schimbare. Personajul central a pierdut ceva esențial din ceea ce-l definește și încearcă să-l regăsească. Lectura atentă convinge că acea căutare de sine a protagonistului și-a atins scopul. Organizația misterioasă a pierdut oaia cu puteri supranaturale și are nevoie de ajutorul protagonistului pentru a o recupera. Japonia secolului anterior și-a pierdut modul de viață și identitatea națională după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial și încă depune eforturi în regăsirea și reclădirea valorilor. Astfel că pe la jumătatea acțiunii sunt narate mici istorii despre creșterea oilor în Japonia sau întreaga istorie a unui orașel în care ajunge protagonistul, istorii ce pot fi interpretate drept metafore ale evoluției economice și sociale a Japoniei postbelice.

Toate aceste căutări, am putea spune disperate, se desfășoară într-o lume lucidă, distantă, demistificată până în punctul în care omul care controlează țara din umbră îi spune naratorului că oaia aceea are puteri fantastice. Naratorul-personaj acceptă acest lucru, lăsând totul pentru a pleca în căutarea ei. Autorului îi reușește astfel să delimiteze între realitate și ficțiune. Trama

narativă atrage de fapt atenția asupra procesului dureros de alienare a individului într-o societate fără repere, a omului care se refugiază în rutină, se atașează de lucruri neînsemnate, deoarece nu mai poate și nu mai știe cum să creeze legături afective autentice cu semenii săi. Golit de afectivitate, el încearcă să-și umple vidul existențial cu micile plăceri ale rutinei cotidiene. Și totuși speranța rămâne, deoarece căutarea oii fantastice echivalează cu regăsirea de sine, a reperelor și a noii Japonii. Or, căutarea din titlu, concomitent exterioară și interioară, rămâne de fapt tema centrală a romanului, deoarece călătoria personajului nu este o vânătoare de comori, de oi, ci mai mult o căutare a propriului sine, încercarea de a-și crea un scop prin care să se detașeze de serviciu, de divorț și de senzația de singurătate.

Finalul uluitor este la fel de deconcertant ca și titlul romanului și ca și lectura în ansamblu. Aceasta lasă cititorului o operă definitiv poetică, în care fantezia și fantasticul par să aibă ultimul cuvânt. Autorul amestecă magia cu realitatea și întrebările cu răspunsurile pentru a surprinde prin deznodământ. Personajul este surprins pe plajă traversând o cădere nervoasă: „Am mers pe malul râului până la vărsare, m-am așezat acolo, pe ultimii cincizeci de metri de plajă și am plâns două ore încheiate. Niciodată nu mai plânsesem atât de mult. Doar atunci am fost în stare să mă ridic. Mi-am scuturat nisipul de pe pantaloni și m-am pregătit să pornesc, deși nu știam încotro s-o iau”.

Deznodământul istoriei pune de fapt capăt căutării lăuntrice. O călătorie încheiată cu redescoperirea sinelui. Chiar dacă nu știe încotro să meargă, personajul va porni în căutarea scopului, eliberându-se astfel de povara mediocrității. Autorul procedează exact ca în viața reală: își lasă personajul să-și continue drumul fără a-i trasa o direcție anume, fără sugerarea vreunui răspuns, fără a fi așteptat de cineva la capăt. Căutarea „oii fantastice” semnifică de fapt căutarea sensului vieții. Faptul ca nimeni nu are un nume întărește cumva ideea că suntem o masă de indivizi fără identitate, fără nume. Într-o manieră simplă, scriitorul nipon aduce mereu în discuție probleme din cele mai profunde. Ne face să ne întrebăm cine suntem cu adevărat, ce este iubirea, care ne este menirea. Și asta fascinează cel mai mult.

Forța narativă a discursului, îmbinarea fanteziei cu scene realiste, glisarea permanentă între vis și realitate, totul având în surdină accent de profundă dezolare ce se simte dincolo de superficialitatea unei lumi debusolate, transformă majoritatea cărților lui Murakami, ca și pe aceasta, în bestselleruri. *În căutarea oii fantastice* rămâne o carte deschisă la interpretări ce încurajează cititorul să caute explicații și să aprofundeze indiciile diseminate de-a lungul poveștii.

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitrache, Silvia, *Haruki Murakami: occidentalizarea literaturii japoneze*. [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/haruki-murakami-occidentalizarea-literaturii-japoneze-2/> [citat pe 15.03.2024].
2. Frențiu, Rodica, *Haruki Murakami. Jocul metaforic al lumilor alternative*. Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006. ISBN: 978-973-109-085-6.
3. <https://merveilleuses-escapades.fr/la-course-au-mouton-sauvage>.